

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
Навчально-науковий Інститут лісового і садово-паркового господарства
Кафедра лісівництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

Мисливська фауна Брюховицького лісництва Львівського надлісництва філії
“Карпатський лісовий офіс” ДП “Ліси України”

Спеціальність _____ 205 Лісове господарство
(код і назва)
Освітньо-професійна програма 205.2 Мисливське господарство
(код і назва)

Керівник _____ проф. Хоєцький П. Б.
Виконав ст. гр. МГ-61м _____ Крочак Й. М.
Рецензент _____ доц. Шукель І. В.

Міністерство освіти і науки України
Національний лісотехнічний університет України

Інститут: лісового і садово-паркового господарства

Кафедра: лісівництва

Освітній ступінь: магістр

Спеціальність: 205 - Лісове господарство

Освітньо-професійна програма: Мисливське господарство

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедри доц. Делеган І. І.

_____» _____ 2025 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Крочаку Йосипу Мироновичу

Тема роботи: Мисливська фауна Брюховицького лісництва Львівського надлісництва філії “Карпатський лісовий офіс” ДП “Ліси України” затверджена наказом по університету від «28» жовтня 2025 р. № С-897

- 1. Термін здачі студентом закінченого проекту (роботи):** 25.11.2025 р.
- 2. Вихідні дані до роботи:** літературні джерела з мисливствознавства, екології та охорони тваринного світу; матеріали лісового та мисливського впорядкування Брюховицького лісництва Львівського надлісництва філії «Карпатський лісовий офіс» ДП «Ліси України»; таксаційні описи лісових насаджень і матеріали лісовпорядкування; мисливсько-господарські картосхеми та планово-картографічні матеріали; статистичні дані щодо чисельності та поширення мисливських тварин; матеріали польових досліджень.
- 3. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить розробити):** вступ, огляд літератури; програма та методика робіт; мисливськогосподарська діяльність Львівського надлісництва; основні види мисливських тварин та їх характеристики; охорона фауни; висновки; список літератури.
- 4. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):** таксономічна структура ссавців Брюховицького лісництва; чисельність мисливських звірів в угіддях Брюховицького лісництва; порушення заповідного режиму на території Брюховицького лісництва (2024 р.); охоронні статуси мисливських звірів в угіддях Брюховицького лісництва.

5. Консультанти по проекту з зазначенням розділів

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

6. Дата видачі завдання: 5.08.2025 р.

Керівник

_____ (підпис)

Завдання прийняв до виконання :

_____ (підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Отримання вихідного завдання	5.08.2025	виконано
2.	Опрацювання літературних джерел	6.08.2025-13.08.2025	виконано
3.	Проведення польових робіт	14.08.2025-12.09.2025	виконано
4.	Опрацювання зібраного фактичного матеріалу	12.09.2025-1.10.2025	виконано
5.	Написання загальних розділів роботи	1.10.2025-21.10.2025	виконано
6.	Опрацювання спеціальної частини	22.10.2025-4.11.2025	виконано
7.	Комп'ютерний набір тексту	21.11.2025-20.11.2025	виконано
8.	Оформлення додаткового матеріалу	26.11.2025-24.11.2025	виконано
9.	Здача завершеної роботи	25.11.2025	виконано

Студент-дипломник

_____ (підпис)

Керівник роботи

_____ (підпис)

УДК 637.7

Крочак Й. М. Мисливська фауна Брюховицького лісництва Львівського надлісництва філії “Карпатський лісовий офіс” ДП “Ліси України”. Кваліфікаційна робота магістра. – Львів: НЛТУ України, 2026. – 57 с.

Анотація

У кваліфікаційній роботі проведено комплексне дослідження мисливської фауни Брюховицького лісництва Львівського надлісництва філії «Карпатський лісовий офіс» ДП «Ліси України». Проаналізовано природно-лісівничі умови території, особливості формування мисливських угідь та характер антропогенного впливу на лісові екосистеми приміської зони м. Львова. Найбільш поширеними видами є *Capreolus capreolus* L., *Lepus europaeus* Pall., *Sciurus vulgaris* L., *Martes martes* L., *Vulpes vulpes* L. та *Sus scrofa* L. Проаналізовано охоронний статус мисливських видів відповідно до чинного законодавства України та міжнародних природоохоронних угод. Розроблено рекомендації щодо покращення умов існування мисливської фауни, зокрема проведення біотехнічних заходів, збереження дуплистих дерев і сухостою, регулювання рекреаційного навантаження та удосконалення системи моніторингу популяцій.

Ключові слова: мисливська фауна, лісові екосистеми, чисельність, популяція, антропогенний вплив, охорона тваринного світу.

Рис. 3, Табл. 4, бібліогр. 33.

Krochak Y.M. Hunting fauna of the Bryukhovychi Forestry of the Lviv Forestry Department of the Carpathian Forest Office branch of the State Enterprise “Forests of Ukraine”. – Lviv: NLTU of Ukraine, 2024. – 57 p.

Abstract

The master’s thesis presents a comprehensive study of the hunting fauna of the Bryukhovychi Forestry of the Lviv Forestry Department of the Carpathian Forest Office branch of the State Enterprise “Forests of Ukraine”. The natural and silvicultural conditions of the territory, the structure of hunting grounds, and the main anthropogenic factors affecting forest ecosystems in the suburban zone of Lviv were analyzed. The most common species include *Capreolus capreolus* L., *Lepus europaeus* Pall., *Sciurus vulgaris* L., *Martes martes* L., *Vulpes vulpes* L. *Sus scrofa* L.. The conservation status of hunting species was analyzed in accordance with Ukrainian legislation and international environmental conventions. Practical recommendations aimed at improving the living conditions of hunting animals were developed, including the implementation of biotechnical measures, preservation of hollow trees and deadwood, regulation of recreational activities, and improvement of population monitoring systems.

Keywords: *hunting fauna, forest ecosystems, abundance, population, anthropogenic impact, wildlife conservation.*

Fig. 3, Table 4, bibliography. 33.

Зміст

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ МИСЛИВСЬКОЇ ФАУНИ ЛІСІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	6
1.1. Дослідження мисливської фауни лісів у лісових екосистемах України.....	6
1.2. Нормативно-правові засади охорони та використання мисливської фауни.....	8
1.3. Особливості мисливської фауни у Брюховицькому лісництві.....	11
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА ТА МЕТОДИКА РОБІТ	20
2.1. Програма робіт	20
2.2. Особливості методики дослідження мисливської фауни на території Брюховицького лісництва.....	21
РОЗДІЛ 3. ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЬВІВСЬКОГО НАДЛІСНИЦТВА.....	24
3.1. Загальна характеристика Брюховицького лісництва.....	24
3.2. Лісовпорядкування та структура лісових площ.....	26
3.3. Лісogосподарські заходи.....	27
3.4. Стан лісів та основні проблеми господарювання.....	30
РОЗДІЛ 4. ОСНОВНІ ВИДИ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКИ.....	32
4.1. Загальна характеристика мисливської фауни лісництва..	32
4.2. Особливості існування мисливських тварин в угіддях лісництва	36
4.3. Результати обліку слідів тварин та їх видової належності.....	37
4.4. Висновки щодо стану мисливської фауни та пропозиції з її покращення.....	38
РОЗДІЛ 5. ОХОРОНА ФАУНИ.....	42
5.1. Антропогенний вплив на лісові насадження та мисливську фауну.....	44
5.2. Охоронний статус видів мисливських тварин.....	36
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	53

ВСТУП

Лісові екосистеми Західної України характеризуються високим рівнем біологічного різноманіття та складною структурою фауністичних угруповань, що сформувалися під впливом природно-кліматичних, географічних і антропогенних чинників. Територія Львівської області, північна частина якої належить до зони Малого Полісся, центральна – до Лісостепу, а південна – до Українських Карпат, входить до Дністровсько-Бузького зоогеографічного району та Карпатського зоогеографічного округу. Таке географічне положення зумовлює різноманітність лісових біотопів і, відповідно, багатство мисливської фауни.

Загальна площа лісового фонду Львівської області перевищує 610 тис. га, з яких близько 468 тис. га перебувають у користуванні державних лісогосподарських підприємств. Лісові насадження представлені цінними деревними породами, серед яких переважають сосна звичайна, ялина європейська, ялиця біла, дуб звичайний і бук лісовий. Значна частка молодняків і середньовікових насаджень, а також мозаїчність лісових угідь створюють сприятливі умови для існування різних екологічних груп диких тварин. За типами мисливських угідь у регіоні переважають листяні та мішані ліси, які мають високу кормову і укриттєву цінність для мисливських видів.

Лісова рослинність є основою трофічних ланцюгів і енергетичних потоків у природних екосистемах, визначаючи чисельність, видовий склад і просторову структуру популяцій диких тварин. Формування мисливської фауни відбувається в умовах постійної взаємодії природних процесів і антропогенного впливу, який у сучасних умовах набуває вирішального значення. До складу мисливських тварин України входить понад 90 видів ссавців і птахів, з яких близько 40 видів ссавців і 50 видів птахів мають мисливське значення. Теріофауна Львівщини налічує близько 70 видів звірів, серед яких 20–25 належать до мисливських.

Ліси Львівської області населяють такі види мисливських тварин, як зубр (*Bison bonasus* L.), лось (*Alces alces* L.), олень благородний (*Cervus elaphus* L.), лань (*Cervus dama* L.), дика свиня (*Sus scrofa* L.), козуля європейська (*Capreolus capreolus* L.), заєць сірий (*Lepus europaeus* Pall.), білка звичайна (*Sciurus vulgaris* L.), лисиця звичайна (*Vulpes vulpes* L.), вовк (*Canis lupus* L.), куниця лісова (*Martes martes* L.), борсук (*Meles meles* L.), бобер (*Castor fiber* L.), видра річкова (*Lutra lutra* L.), а в гірських районах – ведмідь бурий (*Ursus arctos* L.), рись (*Lynx lynx* L.) та кіт лісовий (*Felis silvestris* Schr.). Основними об'єктами мисливського господарства традиційно залишаються копитні види та заєць сірий.

Особливе значення в системі мисливських угідь Львівської області мають приміські ліси, які поєднують природоохоронні, рекреаційні та господарські функції. До таких територій належить Брюховицьке лісництво Львівського надлісництва філії «Карпатський лісовий офіс» ДП «Ліси України», розташоване у безпосередній близькості до м. Львова. Лісництво виконує роль зеленої захисної зони міста, водночас зазнаючи значного антропогенного та рекреаційного навантаження.

В умовах зростання урбанізаційного тиску, інтенсивного відвідування лісів населенням, розвитку транспортної інфраструктури та проведення лісгосподарських заходів особливої актуальності набуває вивчення сучасного стану мисливської фауни, динаміки чисельності основних видів і оцінка впливу господарської діяльності на умови їх існування. Систематичні дослідження мисливської фауни приміських лісів є необхідною передумовою для розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо її охорони, відтворення та раціонального використання.

У зв'язку з цим дослідження мисливської фауни Брюховицького лісництва є актуальним і має важливе наукове та практичне значення для забезпечення сталого функціонування лісових екосистем і збереження біологічного різноманіття в умовах антропогенно трансформованого середовища.

РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ МИСЛИВСЬКОЇ ФАУНИ ЛІСІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

1.1. Дослідження мисливської фауни у лісових екосистемах

Мисливська фауна є невід’ємною складовою біорізноманіття лісових біогеоценозів і виконує низку важливих екологічних, соціальних та господарських функцій. Представники мисливської фауни сприяють відновленню лісів (переносом насіння дерев та чагарників), контролюють чисельність шкідників (хижаки знищують гризунів та комах), а також формують кормову базу для інших ланок лісового трофічного ланцюга. Раціональне ведення мисливського господарства передбачає збереження і примноження популяцій диких тварин, підтримання їх оптимальної чисельності та екологічної рівноваги лісових екосистем. Так, сучасні програми з біології лісових тварин підкреслюють єдність і взаємодію усіх елементів фауни лісу та їх незамінну роль у функціонуванні лісових екосистем. В умовах кліматичних змін і зростання антропогенного навантаження особливе значення набувають моніторинг стану мисливських тварин та науково обґрунтоване регулювання їх чисельності.

Мисливська фауна є невід’ємною складовою лісових екосистем, формуючи їх біорізноманіття, трофічну структуру та стабільність функціонування природних угруповань. За даними сучасних досліджень, мисливські тварини виконують важливі регуляторні функції, впливаючи на популяції безхребетних, дрібних ссавців та рослинних угруповань (Боголюбов, 2019). Їхня участь у трофічних ланцюгах забезпечує природний добір, підтримання рівноваги чисельності та фізіологічної стійкості лісових біоценозів.

Ліси Західного регіону України (Карпатського та Подільського макрорегіонів) вирізняються своєю фауною через гірський рельєф і помірно-континентальний клімат. Для карпатських лісів характерні популяції благородного оленя, косулі, дикого кабана, а в гірських поясах – також лось (*Alces alces*) і рідкісні великі хижаки (бурий ведмідь, рись, вовк). Серед птахів тут трапляються типові лісові види – чорний лелека, беркут, пугач, ті, що

заселяють східноєвропейські праліси. Натомість для рівнинних лісів Полісся та Розточчя більш характерні звичайні лісостепові і болотні види (крижень, лиска, крижень звичайний) і суттєво менше хижих видів. Відмінності клімату, продуктивності лісових угідь та антропогенного впливу зумовлюють зональні відмінності у видовому складі, що підтверджено обстеженнями.

Історія дослідження мисливської фауни в Україні сягає перших зоологічних описів кінця XIX – початку XX ст., проте системна наукова робота розпочалася наприкінці 1920-х років. Як відзначає І.Загороднюк, першу державну мисливську лабораторію створено у Харкові у 1929 р. (за ініціативою В.Аверіна). Упродовж 1930–1960-х рр. подібні наукові заклади діяли в різних містах України, зосереджуючи зусилля на обліку та моніторингу популяцій мисливських видів. Після радянської окупації (з 1939 р.) відбувся радикальний перегляд власності й управління: земля, лісові угіддя та самі тварини перейшли у державну (загальнодержавну) власність, а полювання і ведення мисливського господарства регламентувалися положеннями та постановами Української РСР [60]. Зокрема, Постанова Ради Міністрів УРСР № 473 від 8 серпня 1969 р. «Про полювання та мисливське господарство Української РСР» закріпила, що мисливські угіддя є державною власністю і ведення мисливства здійснюють лише державні підприємства та громадські товариства мисливців (єгерські ланки). Усі підходи в ті роки були орієнтовані на централізоване планування й жорстке нормативне регулювання, що включало лімітування добування дичини, створення заказників і штучне розведення хутрових звірів.

Важливим етапом становлення вітчизняного мисливствознавства стало створення та функціонування Академічних лабораторій мисливського господарства, які відіграли ключову роль у розвитку наукових підходів до вивчення та раціонального використання мисливської фауни. Перший етап їх діяльності був пов'язаний з роботою лабораторії при Інституті зоології АН УРСР упродовж 1975–1989 рр., де проводилися фундаментальні дослідження біології, екології та поширення лісових звірів і птахів у різних природних зонах України. У межах цих досліджень особлива увага приділялася аналізу структури

мисливських угруповань, сезонній динаміці чисельності популяцій, а також вивченню взаємозв'язків між тваринним світом і лісовими екосистемами (Кістяківський, 1957; Подоплічко, 1968).

Подальший розвиток наукових досліджень у галузі мисливського господарства був пов'язаний з діяльністю Академічної лабораторії при Інституті лісового господарства УААН, яка функціонувала у 1991–2002 рр. На цьому етапі значно посилювався прикладний характер наукових робіт, зокрема у напрямі удосконалення методів обліку мисливських тварин, оцінки стану їхніх популяцій та розроблення практичних рекомендацій щодо відтворення мисливських ресурсів у лісових угіддях. Науковці лабораторії активно впроваджували комплексний підхід, поєднуючи біологічні, екологічні та лісівничі методи дослідження, що дозволяло більш об'єктивно оцінювати вплив лісгосподарських заходів на стан мисливської фауни (Ковтунов, 1966; Гаврилюк, 2009).

У межах діяльності академічних лабораторій було розроблено та апробовано низку методичних підходів до обліку мисливських звірів і птахів, зокрема маршрутні, анкетно-опитувальні, слідові та стаціонарні методи. Ці методики стали основою для подальшого розвитку мисливства знавчих досліджень у лісгосподарських підприємствах, а також використовуються у практиці ведення мисливського господарства й донині. Окрему увагу приділяли питанням відтворення чисельності мисливських видів, формуванню оптимальної структури угідь та забезпеченню кормової й укриттєвої бази для тварин (Андрієнко, 2018; Туревич, 2018).

Важливим напрямом роботи академічних лабораторій були зоогеографічні дослідження мисливської теріофауни, що дозволили уточнити межі ареалів окремих видів, особливості їх просторового розподілу та адаптації до антропогенно трансформованих ландшафтів. Отримані результати мали суттєве значення для формування науково обґрунтованих схем районування мисливських угідь, а також для розроблення рекомендацій щодо охорони та

раціонального використання мисливських ресурсів у різних регіонах України (Загороднюк, 2023; Загороднюк, 2012).

Таким чином, діяльність Академічних лабораторій мисливського господарства при провідних наукових установах України сформувала наукові основи сучасного мисливствознавства, забезпечила формування методичної бази для обліку та управління популяціями мисливських тварин і стала важливим етапом у розвитку вітчизняної школи дослідження мисливської фауни.

При вивченні мисливської фауни використовують різні принципи класифікації та систематизації видів. Як відмічається у фаховій літературі, мисливські тварини класифікуються за їх біологічними особливостями (їжа, спосіб життя) і розміром тіла [10]. Зазвичай виокремлюють три основні групи: великі (лось звичайний *Alces alces*, олень благородний *Cervus elaphus*, дикий кабан *Sus scrofa*, ведмідь бурий *Ursus arctos*), середні (косуля європейська *Capreolus capreolus*, сарна європейська *Capreolus pygargus*, лисиця руда *Vulpes vulpes* тощо) та дрібні тварини (заєць-русак, їжак, дрібні хутрові і птахи) [10]. Одночасно мисливських тварин поділяють за трофічною ознакою на хижаків (лисиця, куниця, рись, вовк) та трав'яїдних (копитні, зайці, бобер тощо), що відображено і в поліцейській класифікації видів для полювання. Додатково застосовується типологія за типами мисливських угідь (лісові, польові, болотні) та господарською цінністю видів (племінні, промислові), що обумовлює пріоритети управління популяціями в конкретних регіонах.

У сучасних умовах інтенсивного антропогенного впливу на природні екосистеми роль мисливської фауни суттєво зростає, оскільки саме дикі тварини є одними з найбільш чутливих біоіндикаторів екологічного стану лісових ландшафтів. Будь-які зміни у структурі лісових насаджень, рівні рекреаційного навантаження, характері господарської діяльності або стані кормової бази безпосередньо відображаються на чисельності, видовому складі та просторовому розподілі мисливських тварин. У цьому контексті мисливська фауна виступає своєрідним «індикаторним блоком», який дозволяє оцінити не лише загальний

стан природного середовища, але й ефективність ведення лісового та мисливського господарства (Мороз, 2020).

Чисельність і динаміка популяцій мисливських видів відображають ступінь стабільності лісових екосистем і їх здатність до саморегуляції. Зменшення чисельності окремих видів або спрощення видового складу, як правило, свідчать про порушення структури біотопів, фрагментацію лісових масивів або надмірне антропогенне навантаження. Натомість стабільні та збалансовані угруповання мисливських тварин є показником сприятливих умов існування, достатньої кормової й укриттєвої бази та раціонального ведення лісгосподарських заходів. Саме тому аналіз мисливської фауни широко використовується у комплексних екологічних оцінках лісових територій (Мороз, 2020).

Важливе значення має також просторовий розподіл мисливських тварин, який дозволяє виявити ділянки з різним рівнем антропогенного впливу. Так, концентрація тварин у віддалених або менш порушених частинах лісу часто свідчить про уникнення ними зон інтенсивної рекреації, транспортної інфраструктури або активних лісгосподарських робіт. Поведінкові особливості мисливських видів, зокрема зміна добової активності, міграційні переміщення або вибір місць укриття, також є інформативними показниками стану середовища та рівня турбування з боку людини.

Таким чином, мисливська фауна є не лише об'єктом господарського використання, але й важливим елементом екологічного моніторингу лісових ландшафтів. Комплексний аналіз чисельності, видового складу, просторового розподілу та поведінки мисливських тварин дає змогу об'єктивно оцінити екологічний стан лісових територій, виявити негативні наслідки антропогенного впливу та обґрунтувати необхідність коригування лісгосподарських і природоохоронних заходів (Мороз, 2020).

1.2. Нормативно-правові засади охорони та використання мисливської фауни

Охорона та раціональне використання мисливської фауни в Україні ґрунтуються на системі законодавчих і підзаконних актів, що забезпечують правові умови для збереження біорізноманіття та сталого функціонування лісових екосистем. Нормативно-правове регулювання передбачає визначення статусу тварин, правил ведення мисливського господарства, вимог до охорони середовища існування та відповідальності за порушення природоохоронного законодавства. Одним із ключових документів є Закон України «Про тваринний світ» (1993), який встановлює загальні принципи охорони, використання та відтворення диких тварин у природних умовах, визначає їх як об'єкт права власності Українського народу та зобов'язує органи влади забезпечувати раціональне використання й захист видів, у тому числі мисливських. У законі наголошено, що охорона тваринного світу здійснюється шляхом збереження середовищ існування, запобігання забрудненню довкілля, контролю за чисельністю видів та встановлення відповідних режимів природокористування.

Після проголошення незалежності України (1991 р.) мисливське господарство почало реформуватися в рамках національного законодавства. У 1990–2000-х роках основним документом став Закон України «Про мисливське господарство та полювання» (2000), який визначив рівність прав усіх користувачів угідь та надав більшу свободу приватним і колективним господарствам. Було ухвалено низку нормативних актів, які встановили нові економічні та організаційні підходи (напр., Постанова КМУ № 780 від 1996 р., типові договори з користувачами мисливських угідь тощо). Склад дичини регулюється в рамках балансів дичини й лімітних карток, що намагаються поєднати видобуток з охороною. У сучасній науковій думці (Загороднюк, 2012; Потіш і Башта, 2007) підкреслюється, що законодавство України інколи є неузгодженим: багато видів, які звично відносять до мисливської фауни, фактично охороняються заборонаю добування.

Закон України «Про мисливське господарство та полювання» (2000) регламентує порядок ведення мисливського господарства, організацію полювання та охорону мисливських угідь. Документ визначає права та обов'язки користувачів мисливських угідь, умови відтворення ресурсів, порядок встановлення лімітів добування копитних і хутрових видів, а також вимоги до біотехнічних заходів. Значну увагу приділено питанням обліку чисельності тварин, що є основою для встановлення науково обґрунтованих норм добування. Відповідно до статті 27 Закону, користувачі зобов'язані проводити щорічні обліки тварин і подавати результати до органів державної влади, що дозволяє здійснювати контроль за станом популяцій та прогнозувати їх розвиток.

Окреме місце у правовому регулюванні займає Лісовий кодекс України (1994), зокрема його стаття 79, яка встановлює вимоги щодо ведення лісового господарства з урахуванням потреб охорони тваринного світу. У кодексі визначено, що під час проведення лісогосподарських заходів необхідно дотримуватися режимів охорони середовищ існування, уникати надмірного турбування тварин, не допускати порушення умов відтворення біорізноманіття, а рубки лісу повинні узгоджуватися з вимогами щодо збереження фауни. Також Лісовий кодекс регламентує режим лісів природно-заповідного фонду, що є важливим у контексті діяльності Брюховицького лісництва, де значна частина площі входить до територій ПЗФ.

Важливим нормативним інструментом є Червона книга України, яка визначає види, що потребують особливої охорони. Для лісового мисливського господарства це означає обов'язок користувачів та працівників лісової охорони запобігати винищенню рідкісних видів, а також здійснювати моніторинг їхнього стану у місцях постійного або сезонного перебування. У межах Львівщини до таких видів належать рись євразійська (*Lynx lynx*), бурий ведмідь (*Ursus arctos*), глухар (*Tetrao urogallus*), пугач (*Bubo bubo*), чорний лелека (*Ciconia nigra*) та інші види, відомі науковцям регіону (Башта, 1997).

Крім національних нормативних актів, охорона мисливської фауни спирається і на міжнародні документи, такі як Бернська конвенція (1979) та

Боннська конвенція (1979), які Україна імплементувала у національне законодавство. Ці документи встановлюють обов'язок держави зберігати середовища існування видів, включених до відповідних додатків, контролювати їхній стан та запроваджувати заходи щодо недопущення зниження чисельності. Особливе значення міжнародних угод полягає в тому, що вони встановлюють мінімальні стандарти охорони, яких зобов'язані дотримуватися всі країни-учасниці, а також визначають перелік видів, що підлягають посиленому захисту.

Важливе місце у нормативній системі займають правила полювання, інструкції з ведення мисливського господарства, методичні рекомендації щодо проведення обліків тварин та нормативи біотехнічних заходів. Саме ці документи деталізують практичні аспекти взаємодії людини з природними ресурсами. Наприклад, методики обліку чисельності мисливських тварин передбачають застосування маршрутних, зимових слідових, анкетних та комбінованих методів, що дозволяє отримати достовірну оцінку стану популяцій у конкретних лісових масивах (Гаврилюк, 2009). У сучасних умовах результати обліків є основою для прийняття рішень щодо лімітів добування, режимів охорони та планування біотехнічних заходів у кожному лісництві.

Особливу роль нормативно-правові засади відіграють у зелених зонах міст, таких як Брюховицьке лісництво, де одночасно реалізуються функції рекреації, охорони природи й ведення лісового господарства. Наявність розгалуженої мережі рекреаційних маршрутів і близькість до міської інфраструктури створюють додатковий антропогенний тиск на фауну, що вимагає суворішого дотримання природоохоронних норм і підвищеної уваги до охоронного режиму видів, чутливих до турбування. Аналіз нормативної бази свідчить, що законодавство України забезпечує достатній інструментарій для охорони мисливської фауни, однак ефективність реалізації норм значною мірою залежить від рівня контролю, наукового супроводу лісгосподарських рішень і належної організації моніторингу у кожному конкретному лісовому господарстві.

1.3. Умови існування фауни в угіддях Брюховицькому лісництві

Брюховицьке лісництво розташоване у північній околиці Львова, у зоні перехідній між українським лісостепом і Розточансько-Опіллянським лісовим районом. Згідно з класифікацією, ліси цього району належать до Західноукраїнського лісостепоного округу на стику двох ландшафтних районів – Розточчя та Малого Полісся, а за геоботанічним районуванням – до Європейської зони широколистяних лісів. Основні лісоутворюючі породи – бук, дуб, сосна, що займають відповідно близько 1576, 488 і 849 га (70% — мішані широколистяні насадження, 28% — хвойні). У межах лісництва також трапляються унікальні природні елементи: наприклад, у заповідному урочищі «Голоско» на невеликій піщаній ділянці (так званій «Львівській Сахарі») зростають рідкісні ксерофітні види рослин [ОБ]. Територія лісництва поділена на чотири ділянки загальною площею понад 3100 га, з яких близько 2023 га розташовані в межах міста Львова. Значна частина лісів Брюхович використовується як рекреаційно-оздоровчі (понад 2169 га) й охоронні (1161 га) зони.

Мисливська фауна Брюховицького лісництва представлена типовими для західноукраїнських лісів видами. Основні копитні включають козулю європейську (близько 70–80% всього числа великих копитних), диких кабанів, а також місцеві популяції лося та оленя благородного (лані) [ОБ]. Згідно з останніми обліками в мисливських угіддях Львівської області, обліковано понад 18 000 особин козуль, 3 581 кабана, 165 лосів, 98 ланей та 1 921 благородного оленя [ОБ]. Серед хутрових диких звірів звичайними є заєць-русак (понад 46 тис. особин по області), лисиця рудий (понад 3 200), борсук (понад 1 800) і єнотовидний собака (142) [ОБ]. Зустрічаються також високі щільності гризунів і напівводних: видобуто понад 6 944 білок і 3 821 бобрів у Львівщині (2023 р.) [ОБ]. Чисельність хижаків стабільно зростає – у 2023 р. в області зафіксовано 214 вовків (на 24 більше, ніж роком раніше) та тенденцію до збільшення лисиці [ОБ]. У мисливських угіддях Брюховицького лісництва нерідко трапляються ще й рідкісні види – наприклад, на цій території (у заказнику місцевого значення «Грядя») охороняються зубри, видра річкова, рись та інші істотні складники біорізноманіття регіону.

Ландшафт та антропогенний вплив суттєво позначаються на формуванні фауни. Брюховицьке лісництво фактично входить до зеленої зони Львова, тому лісові масиви прилягають до міської забудови та інтенсивно використовуються населенням для відпочинку. Мисливські угіддя включають великі рекреаційні об'єкти й ґрунтові стежки; разом з тим на території зберігається заповідна мережа (заказник «Гряди», площа 1149 га), створена для охорони цінних букових, буково-соснових лісів і притаманних їм видів мисливської фауни [ОБ]. Поєднання природних біотопів (широколистяні і мішані ліси, луки, водойми) і субурбанізації сприяє великій видовій різноманітності: тут водяться десятки видів диких птахів (наприклад, тетерук, глухар, фазан) та ссавців (заєць, білка, борсук, куниця звичайна тощо). Моніторинг підтверджує, що тутешні популяції мисливських тварин є порівняно численними і стабільними: за останні роки спостерігається загальне зростання чисельності всіх основних видів дичини на Львівщині.

Брюховицьке лісництво розташоване у зоні активного впливу Львова та входить до складу зелених насаджень міста. За даними різних авторів (Сеник, 2015; Гнатюк, 2021), лісництво характеризується високим рівнем рекреаційного навантаження; фрагментацією біотопів через дорожню мережу; сезонними міграціями тварин у напрямку Рясне–Брюховичі–Львів; присутністю у фауні як типових, так і синантропних видів.

Брюховицьке лісництво характеризується переважанням мішаних широколистяних лісових біотопів, сформованих за участю бука лісового (*Fagus sylvatica* L.), дуба звичайного (*Quercus robur* L.) та сосни звичайної (*Pinus sylvestris* L.). Таке поєднання деревних порід створює різноманітну просторову й трофічну структуру насаджень, що є сприятливою умовою для формування багатой та стабільної мисливської фауни. Наявність різновікових деревостанів, підросту та розвиненого підліску забезпечує достатню кормову базу і укриття умови для більшості видів мисливських тварин, характерних для лісових екосистем Західної України (Ковтунов, 1966; Мороз, 2020).

У межах лісництва сформувалися сприятливі умови для існування копитних видів, зокрема козулі європейської (*Capreolus capreolus* L.), дикої свині (*Sus scrofa* L.), а в окремі періоди — лося (*Alces alces* L.), а також для комплексу хутрових і дрібних ссавців. Поряд із великими мисливськими видами тут поширені лисиця звичайна, куниця лісова, борсук, заєць сірий, білка та численні види мишоподібних гризунів, які формують основу трофічних ланцюгів лісових біоценозів. Такий видовий склад відповідає природно-кліматичним умовам Розточанського регіону та є типовим для карпатсько-лісової зони України (Дейнека та ін., 2008; Хоєцький, 2006).

Водночас істотною особливістю Брюховицького лісництва є його безпосередня близькість до великого міста Львова, що зумовлює підвищений рівень рекреаційного та урбанізаційного навантаження на лісові екосистеми. Масове відвідування лісів, розвиток транспортної інфраструктури, шумове та світлове забруднення чинять вплив на просторову поведінку мисливських тварин, змінюють їх добову активність і сприяють униканню найбільш антропогенно трансформованих ділянок. Разом з тим, частина мисливських видів демонструє високу екологічну пластичність і здатність адаптуватися до умов напівурбанізованих ландшафтів, що є характерною рисою сучасних зелених зон великих міст (Мороз, 2020; Загороднюк, 2012).

Важливу роль у збереженні біорізноманіття та стабільності мисливської фауни відіграє наявність природоохоронних територій у межах лісництва. Зокрема, заказник «Гряди», який охоплює близько 34 % площі Брюховицького лісництва, забезпечує охорону цінних лісових ландшафтів і створює умови для збереження природних біотопів. Територія заказника виконує функцію рефугіуму для багатьох видів тварин, у тому числі рідкісних і чутливих до антропогенного впливу, сприяючи підтриманню високого рівня біологічного різноманіття. Саме на таких ділянках формуються найбільш стабільні популяції копитних, хижих ссавців, а також різноманітної орнітофауни (Дейнека та ін., 2006; Хоєцький, 2004).

Загалом мисливська фауна Брюховицького лісництва відображає типову карпатсько-лісову спільноту регіону, поєднуючи елементи природних і антропогенно трансформованих екосистем. Сучасні спостереження свідчать про відносну стабільність і навіть позитивні тенденції у динаміці чисельності основних видів мисливської дичини, що є результатом поєднання природоохоронного режиму, обмеженого мисливського використання та наявності значних площ природно-заповідного фонду. Це підтверджує важливість Брюховицького лісництва як осередку збереження мисливської фауни у приміській зоні Львівщини.

РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА ТА МЕТОДИКА РОБІТ

2.1. Програма робіт

Охорона біологічного різноманіття, зокрема мисливської фауни, є однією з ключових природоохоронних проблем сучасної України, що має не лише екологічне, але й соціально-економічне значення. У структурі лісових екосистем мисливські тварини виконують важливі біоценотичні функції, беручи участь у регуляції чисельності інших видів, формуванні трофічних ланцюгів та підтриманні стабільності екосистем. Зменшення видового різноманіття або порушення чисельності окремих компонентів мисливської фауни може призводити до деградації лісових біоценозів і втрати їх екологічних функцій (Ковтунов, 1966; Боголюбов, 2019).

Особливої актуальності проблема охорони мисливської фауни набуває для лісових масивів, розташованих у безпосередній близькості до великих міст. Такі території зазнають комплексного антропогенного впливу, який поєднує інтенсивне рекреаційне використання, активну лісогосподарську діяльність, розвиток транспортної та житлової інфраструктури, а також фрагментацію природних біотопів. Унаслідок цього змінюється просторовий розподіл тварин, порушуються їхні міграційні шляхи, знижується якість кормової та укриттєвої бази, що негативно впливає на стан популяцій мисливських видів (Мороз, 2020; Сенік, 2015).

До таких територій належить і Брюховицьке лісництво Львівського надлісництва філії «Карпатський лісовий офіс» ДП «Ліси України», яке виконує одночасно захисні, рекреаційні та господарські функції. Ліси лісництва є важливим елементом зеленої зони м. Львова, забезпечують рекреаційні потреби населення, виконують кліматорегулюючу та ґрунтозахисну роль, а також слугують середовищем існування для численних видів мисливської та немисливської фауни. Поєднання різних функцій зумовлює підвищені вимоги до раціонального використання природних ресурсів і впровадження ефективних природоохоронних заходів (Гнатюк, 2021).

Мисливська фауна приміських лісів відіграє особливу роль у підтриманні екологічної рівноваги таких територій. Вона є чутливим індикатором стану лісових екосистем, оскільки швидко реагує на зміни середовища, пов'язані з антропогенним навантаженням, зміною структури насаджень та рекреаційним тиском. Аналіз видового складу, чисельності та просторового розподілу мисливських тварин дозволяє оцінити рівень трансформації лісових біотопів і ефективність ведення лісового та мисливського господарства (Загороднюк, 2012; Гаврилюк, 2009).

В умовах посилення антропогенного впливу виняткового значення набуває вивчення сучасного стану мисливської фауни, динаміки чисельності основних видів, а також оцінка впливу лісгосподарських, рекреаційних і природоохоронних заходів на умови існування тварин. Особливо важливим є комплексний підхід, який поєднує дані польових спостережень, аналіз лісотаксаційних матеріалів та використання науково обґрунтованих методик мисливствознавства. Такий підхід дозволяє не лише зафіксувати поточний стан фауни, але й визначити перспективи її збереження та відтворення (Федонюк, 2005; Хоєцький, 2006).

Брюховицьке лісництво розташоване в зоні безпосереднього впливу м. Львова та характеризується значною лісистістю, мозаїчністю біотопів і наявністю природоохоронних об'єктів. Це створює сприятливі передумови для існування різноманітних видів мисливських тварин, водночас підвищуючи вразливість екосистем до рекреаційного та урбанізаційного тиску. Близькість транспортних шляхів, розвиток дачної й котеджної забудови, інтенсивне відвідування лісу населенням зумовлюють необхідність проведення детального аналізу стану мисливської фауни та розроблення практичних рекомендацій щодо її охорони й раціонального використання в умовах приміської зони.

Охорона біологічного різноманіття, зокрема мисливської фауни, є однією з важливих природоохоронних проблем України. Особливої актуальності це набуває для лісових масивів навколо великих міст, де поєднуються інтенсивне рекреаційне використання, лісгосподарська діяльність та зростаючий

урбанізаційний тиск. До таких територій належить і Брюховицьке лісництво Львівського надлісництва філії «Карпатський лісовий офіс» ДП «Ліси України», яке виконує одночасно захисні, рекреаційні та господарські функції.

Мисливська фауна приміських лісів відіграє важливу роль у підтриманні екологічної рівноваги, є індикатором стану лісових екосистем та об'єктом раціонального використання в межах мисливського господарства. В умовах посилення антропогенного навантаження виняткового значення набуває вивчення сучасного стану фауни, динаміки чисельності основних видів, а також оцінка впливу лісгосподарських та рекреаційних заходів на умови існування тварин.

Брюховицьке лісництво розташоване в зоні впливу м. Львова, характеризується значною лісистістю та мозаїчністю біотопів, що створює передумови для існування різноманітних видів мисливських тварин. Разом з тим, близькість транспортних шляхів, розвиток дачної та котеджної забудови, інтенсивне відвідування лісу населенням зумовлюють потребу у проведенні комплексного аналізу стану мисливської фауни та розробленні практичних рекомендацій щодо її охорони.

Тому мета кваліфікаційної (дипломної) роботи полягає в аналізі стану мисливської фауни, чисельності та поширення основних видів мисливських тварин, а також оцінці умов їх існування та особливостей охорони на території Брюховицького лісництва Львівського надлісництва філії «Карпатський лісовий офіс» ДП «Ліси України».

Відповідно до поставленої мети програмою робіт передбачено провести аналіз літературних джерел щодо значення мисливської фауни в лісових екосистемах, методів її дослідження та особливостей мисливського господарства в лісах України; охарактеризувати природні умови та господарську діяльність Брюховицького лісництва, що впливають на стан мисливської фауни; встановити видовий склад і орієнтовну чисельність основних видів мисливських тварин на території лісництва; проаналізувати особливості просторового розподілу та поширення мисливських тварин у межах різних типів насаджень і біотопів;

оцінити антропогенний вплив (лісогосподарська діяльність, рекреаційне навантаження, урбанізація) на умови існування мисливської фауни; встановити охоронний статус основних видів мисливських тварин, що трапляються в межах лісництва; проаналізувати стан охорони мисливської фауни та розробити практичні рекомендації щодо покращення умов її існування та врахування фауни при плануванні лісогосподарських заходів.

Дослідження мисливської фауни Брюховицького лісництва Львівського надлісництва філії «Карпатський лісовий офіс» ДП «Ліси України» проводилися упродовж весняно-літнього та осінньо-зимового періодів з метою встановлення сучасного стану видового складу та чисельності основних видів мисливських тварин, а також оцінки умов їх існування у межах території лісництва. Програма робіт передбачала поєднання польових обстежень, анкетно-опитувального методу та аналізу фондів матеріалів лісогосподарського підприємства. Методика досліджень базувалася на нормативних підходах, що використовуються у мисливствознавстві та лісовій таксації.

Отримані дані мали стати основою для подальшої характеристики основних видів мисливських тварин, оцінки антропогенного впливу та обґрунтування заходів з охорони мисливської фауни в Брюховицькому лісництві.

2.2. Особливості методики дослідження мисливської фауни на території Брюховицького лісництва

Методика дослідження мисливської фауни на території Брюховицького лісництва ґрунтувалася на поєднанні аналізу літературних та фондів матеріалів із комплексом польових методів, адаптованих до умов приміських лісів. При виборі підходів враховано рекомендації щодо проведення фауністичних та мисливствознавчих досліджень, викладені у працях вітчизняних авторів (Федонюк, 2005; Хоєцький, 2006; Стецула, 2008, 2010; Башта, 2000) та нормативно-правових актах у сфері охорони тваринного світу.

З огляду на складність повного обліку диких звірів у лісових екосистемах,

було застосовано комбінований підхід, який передбачає використання кількох взаємодоповнюючих методів. Відомо, що представників різних таксономічних груп ссавців неможливо облікувати одним універсальним методом, тому в практиці лісництв широко застосовують маршрутний, анкетно-опитовий, слідовий та інші способи таксації (Федонюк, 2005).

У ході роботи застосовувався анкетно-опитувальний метод, який є одним з основних у практиці лісництв із обмеженим кадровим забезпеченням. Для цього було опитано працівників Брюховицького лісництва, які здійснюють догляд за закріпленими територіями та володіють актуальною інформацією про стан фауни. До опитування були залучені лісничий, майстер лісу, інженер охорони і захисту лісу, егер, технік обліку лісового фонду. В анкетах фіксувалися види, що зустрічаються найчастіше, їх орієнтовна чисельність, сезонні переміщення, випадки загибелі тварин, наявність антропогенних чинників та їхній вплив. Отримані відомості дозволили сформувати загальну картину видового складу мисливської фауни, виявити місця концентрації тварин і проблемні ділянки території.

Польові роботи включали маршрутні обходи території з метою безпосереднього виявлення тварин, їхніх слідів життєдіяльності або характерних ознак перебування. Маршрути прокладалися кварталною сіткою лісництва, переважно вздовж лісових доріг, просік та рекреаційних зон. Особливу увагу приділяли ранковим та вечірнім спостереженням, під час яких активність фауни є найбільшою. Під час маршрутів реєструвалися не лише прямі зустрічі тварин, а й непрямі ознаки їх присутності: сліди на ґрунті, екскременти, нори, лежанки, місця годівлі, розритий ґрунт тощо.

У зимовий період проводився сніговий слідовий облік, який дозволяє отримати дані про добову активність та чисельність видів, що важко зустріти безпосередньо. Сліди копитних (козулі, дикої свині) та хижаків (лисиці, куниці) реєструвалися на свіжому сніговому покриві, із зазначенням напрямку руху, кількості доріжок та типу біотопу. Це дало змогу уточнити результати анкетно-опитувальних даних та оцінити просторове використання території різними

видами.

Під час виконання робіт використовувалися візуальні спостереження, опис біотопів, фіксація місць годівлі, переходів тварин через дороги, слідів копитних і хижаків. Усі виявлені сліди, нори, лежанки та інші елементи середовища існування документувалися за допомогою фотофіксації для подальшого використання в аналізі та ілюстративній частині дипломної роботи. Фотофіксація дозволила зафіксувати типові місця перебування білки, куниці, лисиці, а також місця потенційної концентрації копитних біля узлісь та лісових галявин.

Для підвищення точності оцінки чисельності окремих видів мисливських тварин було здійснено комплексний аналіз матеріалів лісовпорядкування, таксаційних описів лісових кварталів, мисливсько-господарських картосхем та наявних статистичних даних Брюховицького лісництва. Використання цих матеріалів дало змогу поєднати результати польових спостережень із офіційними лісогосподарськими даними, що є необхідною умовою для об'єктивної оцінки стану мисливської фауни та її середовища існування (Туревич, 2018; Федонюк, 2005).

Матеріали лісовпорядкування та таксаційні описи кварталів містять детальну інформацію про породний склад деревостанів, їх вік, повноту, запас, санітарний стан, а також структуру підросту й підліску. Саме ці показники значною мірою визначають кормову й укриттєву цінність лісових біотопів для різних видів мисливських тварин. Зокрема, наявність різновікових насаджень, чагарникового ярусу та дуплистих дерев створює сприятливі умови для існування як копитних, так і хутрових видів та дрібних ссавців (Ковтунов, 1966; Мороз, 2019).

Аналіз мисливсько-господарських картосхем дозволив уточнити межі мисливських угідь, структуру кормових і захисних ділянок, розміщення біотехнічних споруд, а також характер використання території в різні періоди року. Особливу увагу було приділено виявленню ділянок із підвищеним рекреаційним навантаженням, що є характерним для приміських лісів і

безпосередньо впливає на просторову поведінку та активність мисливських тварин (Сеник, 2015; Гнатюк, 2021).

На основі узагальнення отриманої інформації було встановлено просторовий розподіл основних типів біотопів у межах лісництва та оцінено їх придатність для ключових видів мисливської фауни. Окремо проаналізовано рівень фрагментації лісових ділянок, зумовлений транспортною інфраструктурою, рекреаційними маршрутами та елементами забудови, що може обмежувати переміщення тварин і порушувати їхні традиційні міграційні шляхи. Як зазначають дослідники, саме фрагментація середовища є одним із головних чинників зниження чисельності та локального зникнення окремих видів у приміських лісах (Загороднюк, 2012; Боголюбов, 2019).

Отримані результати дали змогу не лише окреслити сучасний стан мисливських угідь Брюховицького лісництва, але й визначити потенційні коридори міграції фауни, ділянки з високою біотопною цінністю та зони підвищеного антропогенного тиску. Це створює наукове підґрунтя для розроблення практичних рекомендацій щодо оптимізації ведення мисливського господарства, збереження біорізноманіття та узгодження лісгосподарської діяльності з екологічними потребами мисливських тварин.

Обліки мисливських тварин у Брюховицькому лісництві, як і на інших лісгосподарських територіях, проводяться комбінованими методами, зокрема: анкетно-опитувальним, маршрутним, за слідами на снігу, із використанням елементів візуальних спостережень. Такий підхід вважається універсальним і дає можливість отримати цілісну характеристику чисельності та поширення як звичайних, так і рідкісніших видів диких тварин.

Усі дані, отримані польовим та анкетним шляхом, були узагальнені для формування об'єктивної оцінки фауністичного складу лісництва. Надалі результати використовувалися при характеристиці основних видів мисливських тварин, аналізі антропогенного впливу та розробці пропозицій щодо охорони і покращення умов існування тварин у межах Брюховицького лісництва.

РОЗДІЛ 3. ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЬВІВСЬКОГО НАДЛІСНИЦТВА

3.1. Загальна характеристика Брюховицького лісництва

Брюховицьке лісництво входить до складу Львівського надлісництва філії «Карпатський лісовий офіс» державного підприємства «Ліси України» та є одним із ключових структурних підрозділів лісового господарства, що забезпечують збереження та раціональне використання лісових ресурсів у межах приміської зони м. Львова. Територія лісництва розташована у північно-західній частині міста і відіграє важливу роль у формуванні зеленої захисної зони міської агломерації, виконуючи функції екологічного бар'єра між урбанізованими територіями та природними лісовими ландшафтами (Гнатюк, 2021; Мороз, 2019).

Загальна площа Брюховицького лісництва становить 3331 га, з яких 1149 га, або близько 34 %, належать до земель природно-заповідного фонду. Така значна частка заповідних територій свідчить про високу природоохоронну цінність лісництва та визначає особливий режим ведення господарської діяльності. У межах заповідних об'єктів обмежується проведення рубок, регламентується рекреаційне використання та забороняються будь-які дії, що можуть призвести до деградації природних екосистем і зменшення біорізноманіття (Закон України «Про природно-заповідний фонд України», 1994).

Лісовий покрив лісництва представлений переважно буковими, дубово-буковими, грабовими та змішаними хвойно-широколистяними насадженнями, які є типовими для лісових екосистем Передкарпаття та Розточчя. Значна мозаїчність біотопів, різноманітність вікових груп деревостанів, а також наявність стиглих і перестійних насаджень формують складну просторову структуру лісу. Саме така структура є надзвичайно сприятливою для існування мисливської фауни, оскільки забезпечує тварин необхідними кормовими ресурсами, укриттями та місцями розмноження (Ковтунов, 1966; Подоплічко,

1968).

Особливе значення для мисливських тварин має наявність підліску, чагарникового ярусу та дуплистих дерев, які створюють умови для проживання дрібних ссавців, хутрових видів і птахів. Різновікові насадження забезпечують сталість кормової бази протягом року, що є визначальним чинником для підтримання стабільної чисельності копитних та інших мисливських видів (Мороз, 2020; Загороднюк, 2012).

Брюховицьке лісництво виконує комплекс захисних, санітарно-гігієнічних, рекреаційних і господарських функцій. Захисна роль лісів полягає у поліпшенні мікроклімату міста, очищенні повітря, зниженні рівня шуму та збереженні водорегулюючих властивостей території. Водночас лісництво є важливим рекреаційним простором для населення Львова, що зумовлює постійний і подекуди надмірний антропогенний тиск на лісові екосистеми (Сеник, 2015).

Близькість до міської забудови, транспортних шляхів та зон активного відпочинку призводить до зростання рівня турбування диких тварин, змін їхньої добової активності та просторового розподілу. В таких умовах особливо актуальним є поєднання господарських заходів із природоохоронними обмеженнями, спрямованими на збереження мисливської фауни та підтримання екологічної рівноваги в лісових екосистемах приміської зони (Боголюбов, 2019; Сегеда, 2018).

Таким чином, Брюховицьке лісництво є важливим природним осередком у структурі зеленої зони м. Львова, де поєднуються функції охорони природи, рекреації та лісогосподарського використання. Саме ці особливості зумовлюють необхідність детального вивчення стану мисливської фауни та розроблення науково обґрунтованих заходів щодо її охорони і раціонального використання.

3.2. Лісовпорядкування та структура лісових площ

Лісовпорядкування на території лісництва здійснюється відповідно до чинних нормативно-правових актів та інструкцій. Лісовий фонд охоплює різні

типи лісорослинних умов, від вологих грабово-дубових до свіжих букових та субірів.

Польові обстеження підтвердили неоднорідність трав'яного покриву та підросту в межах різних кварталів. Зокрема:

- Квартал 66, виділ 4. Трав'яний покрив представлений ожикою та безчитником чоловічим. Підріст бука трапляється рідко.
- Квартал 66, виділ 1. Трав'яний покрив бідний для козулі та зайця. Домінує ожика, а у весняний період – анемона дібровна. Підріст – бук і клен середньої густоти. У підліску трапляється бруслина європейська.

Під час маршрутів зафіксовано численні нори мишоподібних гризунів — руда полівка, мишак жовторудий, які слугують кормовою базою для куниці лісової, куниці кам'яної та лисиці. У рослинному покриві відмічено зеленчук жовтий, ожика лісову, окремі зарості безчитника чоловічого. Загалом 2024 рік характеризувався урожайністю дуба, тоді як бук дав слабкий плодоношення, що впливає на кормову базу копитних і гризунів.

3.3. Лісгосподарські заходи

На території Брюховицького лісництва ведеться система рубок формування та оздоровлення лісів (РФ і ОЛ), що включає кілька видів вибіркового рубок. Вони спрямовані на підтримання здоров'я лісових насаджень, покращення їх структури, стимулювання природного поновлення та запобігання поширенню хвороб і шкідників.

Лісовідновні рубки (вибіркові) проводяться з метою забезпечення природного відновлення деревостанів. У Брюховицькому лісництві такі рубки застосовуються у стиглих і пристигаючих насадженнях, де під пологом формується достатній підріст бука та клена. Вибірковість дозволяє зберегти структуру лісу та забезпечує мінімальний негативний вплив на фауну.

Рубки догляду переважно проводяться у молодняках та середньовікових насадженнях з метою покращення санітарного стану, освітлення підросту та формування майбутнього деревостану. У кварталах із участю бука рубки догляду

спрямовані на видалення пригнічених екземплярів та сприяють розвитку життєздатного підросту.

Санітарні рубки (вибіркові) спрямовані на видалення всихаючих, хворих або пошкоджених дерев. У Брюховицькому лісництві проводяться переважно вибіркові санітарні рубки, що відповідає природоохоронному статусу території. Вони сприяють запобіганню поширення шкідників та хвороб, зокрема у дубових і букових насадженнях.

Рубки перетворення (вибіркові) застосовуються з метою формування стійких різновікових деревостанів. Цей вид рубок використовується в ділянках зі значним рекреаційним навантаженням для створення лісів із підвищеною екологічною стійкістю, що є важливим для лісів навколо Львова.

3.4. Стан лісів та основні проблеми господарювання

Стан лісових насаджень Брюховицького лісництва загалом оцінюється як задовільний, що підтверджується збереженням типового для регіону видового складу мисливської фауни та відносною стабільністю чисельності основних видів тварин. Разом із тим, у процесі господарського використання та рекреаційного освоєння території виявлено низку чинників, які негативно впливають на умови існування диких тварин і потребують врахування при плануванні лісгосподарських та природоохоронних заходів (Мороз, 2020; Сегеда, 2018).

Однією з найсуттєвіших проблем є інтенсивне рекреаційне навантаження, зумовлене близькістю лісництва до м. Львова. Масове відвідування лісу призводить до витоптування підросту, пошкодження молодняків, ущільнення ґрунту та засмічення території побутовими відходами. Такі процеси негативно впливають на відновлення лісових насаджень і зменшують площі біотопів, придатних для проживання мисливських тварин, особливо дрібних ссавців і птахів (Сеник, 2015).

Важливим фактором антропогенного впливу є фрагментація середовищ існування, яка формується внаслідок розгалуженої мережі автомобільних доріг,

лісових проїздів і рекреаційних стежок. Розчленування суцільних лісових масивів ускладнює міграцію тварин, порушує традиційні маршрути пересування копитних та хижаків і сприяє ізоляції окремих популяцій. Особливо небезпечним є перетин шляхів міграції з автомобільними дорогами, що підвищує ризик загибелі тварин унаслідок дорожньо-транспортних пригод (Гнатюк, 2021).

Додаткову загрозу становить зростання чисельності синантропних видів тварин, які пристосувалися до умов міського середовища і поступово проникають у лісові екосистеми. Такі види можуть конкурувати з аборигенною фауною за кормові ресурси, переносити збудників захворювань та змінювати структуру трофічних ланцюгів, що в довгостроковій перспективі негативно позначається на стані мисливських популяцій (Боголюбов, 2019).

Суттєвий вплив на стан мисливської фауни має й порушення кормової бази копитних тварин у неврожайні роки основних лісоутворюючих порід, зокрема бука. У такі періоди спостерігається зменшення доступності природних кормів, що змушує тварин здійснювати активні переміщення у пошуках їжі, наближатися до населених пунктів і сільськогосподарських угідь, а також збільшує рівень їх турбування (Ковтунов, 1966).

Міграційний тиск міської забудови є ще одним чинником, що обмежує просторову мобільність тварин. Розвиток житлових кварталів, дачної забудови та інфраструктури навколо лісництва створює своєрідні бар'єри, які перешкоджають вільному переміщенню фауни та звужують площі придатних угідь. У поєднанні з незаконною рекреацією та порушенням режиму тиші це особливо негативно впливає на чутливі до турбування види, зокрема козулю європейську та дику свиню.

У ході маршрутних обстежень на території Брюховицького лісництва було зафіксовано типових представників мисливської фауни регіону. Зокрема, відмічено козулю європейську чисельністю 6 голів у зимовий період, а також 3 і 9 голів у літній сезон, що свідчить про сезонні коливання чисельності та просторового розподілу виду. Лисиця руда траплялася поодинокі (1 особина), заєць-русак є звичайним і стабільним компонентом фауни, білка звичайна

поширена на більшій частині лісових масивів. Дика свиня представлена поодинокими слідами та свіжими ритвинами, що вказує на її епізодичну присутність. Регулярно реєструвалися сліди куниці лісової, а також значна кількість мишоподібних гризунів, які становлять важливу кормову базу для хижих видів.

Отримані результати підтверджують наявність у Брюховицькому лісництві повноцінного комплексу мисливських тварин, характерного для підкарпатських та приміських лісів Львівської області. Незважаючи на суттєвий антропогенний вплив, фауна зберігає типову структуру і демонструє загалом стабільний стан, що свідчить про значний природоохоронний потенціал території за умови дотримання збалансованого підходу до її використання.

РОЗДІЛ 4. ОСНОВНІ ВИДИ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКИ

4.1. Загальна характеристика мисливської фауни лісництва

Мисливська фауна Брюховицького лісництва представлена типовими для лісостепової частини Львівщини видами ссавців і птахів, які приурочені до буково-дубових та змішаних насаджень. Мозаїчність лісових біотопів, наявність стиглих і перестійних деревостанів, розвинений підлісок та кормова база створюють сприятливі умови для проживання дрібних і середніх мисливських видів. У ході польових досліджень підтверджено наявність таких основних мисливських видів: козуля європейська (*Capreolus capreolus*), лисиця звичайна (*Vulpes vulpes*), заєць сірий (*Lepus europaeus*), білка звичайна (*Sciurus vulgaris*), куниця лісова (*Martes martes*), а також поодиноких особин дикої свині (*Sus scrofa*).

Територія Брюховицького лісництва характеризується багатим видовим складом мисливської фауни, що зумовлено різноманітністю біотопів — від затінених букових деревостанів до відкритих галявин і узлісь. Значна частка природно-заповідного фонду (34% площі) сприяє збереженню природних угруповань та стабільності популяцій (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Таксономічна структура ссавців Брюховицького лісництва Львівського надлісництва

Ряд	Родина	Кількість видів		Мисливські види
		Україна	лісництво	
Мідицеподібні (Soriciformes)	Їжакові (Erinaceidae)	2	1	—
	Мідицеві (Soricidae)	7	2	—
	Кротові (Talpidae)	2	1	1

Лилюкоподібні (Vespertilioniformes)	Підковоносі (Rhinolophidae)	2	1	–
	Лилюкові (Vespertilionidae)	23	13	–
Мишоподібні (Muriformes)	Вивіркові (Sciuridae)	5	1	–
	Тушканчикові (Dipodidae)	4	–	–
	Миші (Muridae)	30	4	–
	Вовчкові (Gliridae)	4	2	–
	Боброві (Castoridae)	1	–	–
	Нутрієві (Myocastoridae)	1	–	–
Зайцеподібні (Leporiformes)	Заячі (Leporidae)	3	1	1
Собакоподібні (Caniformes)	Собачі (Canidae)	5	1	1
	Ведмежі (Ursidae)	1	–	–
	Котячі (Felidae)	2	–	–
	Куницеви (Mustelidae)	11	6	6
Оленеподібні (Cerviformes)	Свинячі (Suidae)	1	1	1
	Оленячі (Cervidae)	5	1	1
	Бичачі (Bovidae)	2	–	–

У таблиці із їжаків в угіддях лісництва поширений їжак, із мідичеві – мідича звичайна, рясоніжка велика, із кротові – кріт, із вивіркові – білка, із миші – мишак жовтогорлий, мишак лісовий, нориця руда, нориця темна, із вовчкові – вовчок сірий і лісовий, із заячі – заєць сірий, із куницеви – куна лісова і кам'яна, горностаї, ласка, тхір чорний, борсук, із свинячі – свиня дика, із оленячі – козуля європейська. Тварини наведені на основі літературних джерел та опитування лісової охорони (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

**Чисельність мисливських звірів в угіддях Брюховицького лісництва
Львівського надлісництва**

Види	Чисельність	Біотопи існування
Кріт (<i>Talpa europaea</i> L.)	Зв	Насадження, галявини
Заєць сірий (<i>Lepus europaeus</i> Pall.)	Зв	Узлісся, галявини, лісові культури

Лисиця (<i>Vulpes vulpes</i> L.)	Зв	У всіх біотопах лісництва
Куниця лісова (<i>Martes martes</i> L.)	Зв	Стигли та пристигаючі ялиново-букові лісостани
Куниця кам'яна (<i>Martes foina</i> Erx.)	Зв	Населені пункти, прилеглі лісові насадження
Горностай (<i>Mustela erminea</i> L.)	Р	Луки, насадження у вологих типах лісорослинних умов
Ласка (<i>Mustela nivalis</i> L.)	М	Лісові насадження лісництва
Тхір чорний (<i>Mustela putorius</i> L.)	Р	Вологі біотопи лісництва
Борсук (<i>Meles meles</i> L.)	М	У всіх насадженнях лісництва
Свиня дика (<i>Sus scrofa</i> L.)	Зв	У всіх насадженнях лісництва
Козуля європейська (<i>Capreolus capreolus</i> L.)	Зв	У всіх насадженнях лісництва

Чисельність: Р – рідкісний, М – малочисельний, Зв – звичайний.

У межах лісництва регулярно трапляються козуля європейська, білка звичайна, заєць сірий і куниця лісова — види, що формують основу мисливського комплексу. Лисиця звичайна та дика свиня трапляються рідше, проте їх присутність підтверджена слідами життєдіяльності. Мишоподібні гризуни, нори яких часто виявлялися під час обстежень (руда полівка, мишак жовторудий), становлять важливу кормову базу для дрібних хижаків.

4.2. Особливості існування мисливських тварин в угіддях лісництва

Польові дослідження мисливської фауни проводилися у серпні–вересні 2025 року на території Брюховицько лісництва в межах кварталів 60–70, що характеризуються різноманіттям лісових біотопів і різним ступенем антропогенного впливу. Вибір зазначеного періоду був зумовлений високою активністю більшості видів мисливських тварин наприкінці літнього та на початку осіннього сезонів, а також сприятливими умовами для виявлення слідів їх життєдіяльності. Польові роботи виконувалися з метою встановлення

сучасного видового складу, відносної чисельності та просторового розподілу основних видів мисливської фауни.

Для збору первинної інформації застосовували комплекс польових методів, що включали маршрутні обстеження, візуальні спостереження та аналіз слідів життєдіяльності тварин. Спостереження здійснювалися переважно у ранкові години, коли активність більшості мисливських видів є найвищою, а погодні умови сприяють кращій видимості та збереженню слідів. Під час маршрутних обстежень маршрути прокладалися вздовж лісових доріг, просік, узлісь та меж різних типів біотопів, що дозволяло охопити найбільш репрезентативні ділянки території лісництва.

Визначення видового складу тварин здійснювалося за морфологічними ознаками слідів на ґрунті, снігу або підстилці, за характером нір, лежанок, місць годівлі, залишків корму та екскрементів. Особливу увагу приділяли ідентифікації слідів копитних і хижих ссавців, оскільки ці групи є найінформативнішими індикаторами стану мисливських угідь. Отримані дані зіставляли з описами, наведеними у спеціальній мисливствознавчій та зоологічній літературі (Ковтунов, 1966; Гаврилюк, 2009).

Важливим елементом методики було проведення опису рослинного покриву в межах 100-метрових ділянок уздовж маршрутів. Аналізували трав'яний, чагарниковий та деревний яруси з метою оцінки кормової бази та укритих умов для мисливських тварин. При цьому враховували наявність злакових і трав'янистих рослин, ягідників, чагарників, підросту та дуплистих дерев, які мають важливе значення для живлення і розмноження фауни. Такий підхід дозволив пов'язати результати обліків тварин з особливостями біотопічної структури лісових насаджень.

Місця спостереження тварин та їх слідів фіксувалися з умовною геоприв'язкою за кварталною сіткою лісництва та орієнтирами місцевості, що дало змогу встановити просторовий розподіл видів у межах досліджуваної території. Для уточнення умов існування тварин застосовувалися елементи лісотаксаційних вимірювань, зокрема визначення віку, діаметра, висоти та

санітарного стану деревостанів. Ці показники використовувалися для оцінки якості середовища існування, ступеня зімкнутості намету та наявності природних укриттів.

Таким чином, застосована методика польових досліджень поєднувала елементи мисливствознавчих, зоологічних і лісотаксаційних підходів, що забезпечило комплексний аналіз стану мисливської фауни Брюховицького-Львівського лісництва та дозволило отримати достовірні результати для подальшого узагальнення й розроблення практичних рекомендацій.

Для аналізу результатів використовували методики, рекомендовані у праці М. І. Гаврилюка (2009), О. І. Загороднюка (2012), а також стандартизовані елементи лісової таксації (за Н. В. Туревичем, 2018).

4.3. Результати обліку слідів життєдіяльності мисливських тварин та їх видової належності

Під час маршрутних обліків мисливської фауни у межах кварталів 61–66 Брюховицько-Львівського лісництва було зафіксовано низку ознак життєдіяльності різних груп ссавців, що дозволило охарактеризувати видовий склад та відносну чисельність тварин на досліджуваній території. Особливу увагу приділяли виявленню слідів, які мають діагностичне значення та є типовими для конкретних видів мисливських тварин.

У кварталі 66, виділ 4, виявлено нору дрібних мишоподібних гризунів, укриту опалим листям, із чітко вираженими ознаками активності. Морфологічні особливості нори, характер ґрунтового насипу та розташування входів свідчать про наявність колонії рудої полівки (*Clethrionomys glareolus*), яка є типовим представником дрібних ссавців лісових біотопів. Мишоподібні гризуни відіграють важливу роль у трофічних ланцюгах, слугуючи основною кормовою базою для дрібних хижаків, зокрема куниці лісової та лисиці звичайної, а також беручи участь у ґрунотворних процесах (Федонюк, 2005; Стецула, 2010). Укриті опалим листям місце з ознаками активності, що свідчить про наявність колонії рудої полівки (рис. 4.1).

Рис. 4.1. Нора дрібних мишоподібних гризунів (кв. 66, вид. 4)

У цьому ж кварталі зафіксовано один випадок сліду лисиці звичайної, що був виявлений на лісовій дорозі. Характер відбитків лап і напрямок руху вказують на використання лісових доріг як елементів пересування та мисливської активності виду. Лисиця є типовим хижаком приміських лісів і добре адаптується до умов антропогенного навантаження, що підтверджується її стабільною присутністю навіть у лісових масивах поблизу великих населених пунктів (Ковтунов, 1966; Загороднюк, 2012).

Поблизу сухостійних дерев у кварталі 64 було зафіксовано два випадки слідів куниці лісової (*Martes martes*). Особливістю цієї ділянки є наявність старих сухостійних дерев з численними дуплами, які створюють сприятливі умови для укриття та гніздування дрібних ссавців і птахів. Куниця лісова тісно пов'язана з такими біотопами, оскільки використовує дупла як тимчасові сховища та місця відпочинку. Регулярна фіксація слідів цього виду свідчить про стабільність його

популяції на досліджуваній території та добру якість укриття бази. Такі біотопи є місцем для гніздування птахів та укриття дрібних ссавців, а саме: куниці, білки (рис. 4.2).

Рис. 4.2. Сухостійне дерево з численними дуплами

У кварталі 64 також зафіксовано один випадок слідів риття дикої свині (*Sus scrofa*), що проявлявся у вигляді свіжих порушень ґрунтового покриву. Хоча безпосередніх візуальних спостережень за тваринами не було, характер ритвин однозначно вказує на присутність виду в межах лісництва. Поодинокий характер таких знахідок може бути зумовлений як низькою чисельністю дикої свині в умовах приміських лісів, так і підвищеним антропогенним тиском, який обмежує тривале перебування виду на окремих ділянках.

На узліссях кварталу 65 виявлено сліди зайця сірого (*Lepus europaeus*), що є типовим мешканцем відкритих і напіввідкритих біотопів. Узлісся та прогалени з розвиненим трав'яним покривом створюють сприятливі умови для живлення та пересування цього виду, особливо у весняно-літній та осінній періоди.

Регулярна фіксація слідів зайця свідчить про стабільну присутність виду в межах лісництва.

Крім того, у трав'яному покриві на різних ділянках маршрутів зафіксовано численні нори дрібних гризунів, а також характерні ґрунтові насипи — сліди діяльності крота (*Talpa europaea*) (рис. 4.3).

Рис. 4.3. Сліди життєдіяльності крота в угіддях Брюховицького лісництва

Кротовини траплялися групами, переважно у вологих частинах лісу, що свідчить про сприятливий ґрунтовий режим і добрий стан ґрунтово-гідрологічних умов. Крот, хоча й не є мисливським видом, виступає важливим біоіндикатором стану лісових екосистем, оскільки його присутність пов'язана з високою біологічною активністю ґрунту та достатньою кормовою базою.

4.4. Вплив чинників середовища на існування мисливських тварин в угіддях лісництва

Мисливська фауна Брюховицько лісництва за своїм видовим складом і структурою є типовою для лісостепової зони Львівщини та приміських лісових масивів Передкарпаття. Наявність основних мисливських видів, таких як козуля європейська, заєць сірий, лисиця звичайна, куниця лісова, а також супутніх дрібних ссавців свідчить про збереження функціональної цілісності лісових екосистем. Стабільний стан популяцій підтверджується результатами маршрутних обліків, фіксацією слідів життєдіяльності, нір, укриттів і поодиноких візуальних спостережень, що є характерним для територій з помірним рівнем антропогенного навантаження.

Разом з тим, специфіка приміського розташування лісництва зумовлює наявність низки чинників, які потенційно можуть негативно впливати на умови існування мисливської фауни. До них належать інтенсивне рекреаційне використання, фрагментація середовищ існування, порушення тиші та зростання синантропного тиску. У зв'язку з цим особливого значення набуває впровадження комплексу біотехнічних і організаційних заходів, спрямованих на підтримання стабільності популяцій мисливських тварин і покращення якості їх середовища існування.

З метою оптимізації умов проживання мисливської фауни доцільно зберігати у лісових насадженнях певну кількість дуплистих дерев і сухостою, які виконують функцію природних укриттів, місць відпочинку та розмноження для багатьох видів ссавців і птахів. Надмірне видалення таких елементів лісового середовища може призводити до зниження укриттєвої бази та скорочення чисельності окремих видів, зокрема куниці лісової та білки звичайної.

Важливим напрямом є також проведення біотехнічних заходів, зокрема організація підгодівлі тварин у зимовий період, облаштування годівниць і солонців для копитних. Такі заходи сприяють зменшенню зимової смертності, підтриманню фізіологічного стану тварин та зниженню їх переміщень у бік населених пунктів і транспортних шляхів. Створення кормових ділянок на

узліссях і відкритих прогалинах дозволяє підвищити кормову продуктивність угідь та зменшити тиск тварин на молоді лісові культури.

Проведення рубок догляду доцільно здійснювати з урахуванням сезонних міграцій і зимових переходів мисливських тварин, уникаючи суцільного порушення підросту та чагарникового ярусу. Такий підхід забезпечує збереження природних коридорів переміщення фауни та мінімізує фактор турбування. Особливу увагу необхідно приділяти регулюванню рекреаційного навантаження, зокрема шляхом обмеження доступу населення до ділянок з високою концентрацією копитних у критичні періоди року — під час розмноження та зимівлі.

У цілому умови території Брюховицько-Львівського лісництва можна оцінити як сприятливі для проживання та відтворення більшості видів мисливської фауни. За умови впровадження рекомендованих заходів і дотримання принципів сталого лісокористування лісництво має значний потенціал для збереження біорізноманіття та забезпечення екологічної рівноваги в межах зеленої зони м. Львова.

РОЗДІЛ 5. ОХОРОНА ФАУНИ

5.1. Антропогенний вплив на лісові насадження та мисливську фауну

Мисливська фауна Брюховицького лісництва формується під впливом комплексу природних і антропогенних чинників, які визначають чисельність, просторову організацію та екологічний стан популяцій мисливських тварин. Поєднання лісових масивів різного віку, мозаїчність біотопів, наявність підліску, підросту та достатньої кормової бази створюють загалом сприятливі умови для існування характерних для регіону видів, зокрема козулі європейської, зайця сірого, білки звичайної, куниці лісової, лисиці звичайної та поодиноких особин дикої свині. Водночас специфіка приміського розташування лісництва зумовлює підвищену вразливість цих екосистем до зовнішніх впливів, що потребує окремого аналізу антропогенних факторів.

Антропогенний вплив на територію Брюховицького лісництва є одним із визначальних екологічних чинників, який безпосередньо позначається на стані мисливської фауни. Лісові масиви межують із щільно урбанізованими районами м. Львова, що сприяє інтенсивному рекреаційному використанню, розвитку транспортної інфраструктури та фрагментації природних середовищ існування. У таких умовах відбувається поступова трансформація просторової структури угідь, зміна режимів активності тварин і перерозподіл їх чисельності в межах лісництва.

Найбільш відчутним чинником є масове відвідування лісів населенням з рекреаційною метою. Постійна присутність людей у лісових масивах призводить до витоптування трав'яного покриву та підросту, що знижує кормову цінність угідь для трав'яних видів, передусім козулі європейської та зайця сірого. Порушення тиші, особливо у весняно-літній період, змінює добову активність тварин, спричиняючи їх перехід до більш нічного способу життя та уникнення традиційних кормових ділянок. Додатковим негативним чинником є вигул собак, які можуть переслідувати диких тварин, порушувати їхню поведінку та спричиняти загибель молодняка. Засмічення лісових територій побутовими

відходами не лише погіршує санітарний стан угідь, але й створює потенційні осередки небезпеки для фауни, змінюючи природні умови існування.

Унаслідок зростання рекреаційного навантаження спостерігається нерівномірний просторовий розподіл мисливських тварин. Копитні види поступово переміщуються у менш доступні для людей квартали, що характеризуються нижчим рівнем турбування, тоді як дрібні хижаки концентруються у ділянках із густішим підліском і меншою інтенсивністю відвідувань. Така просторово-поведінкова перебудова є типовою реакцією фауни на антропогенний прес у приміських лісах.

Окрім рекреаційного навантаження, важливим чинником впливу на мисливську фауну є лісогосподарська діяльність. У Брюховицькому лісництві проводиться система вибіркового рубок формування та оздоровлення лісів, зокрема лісовідновні рубки, рубки догляду, санітарні та рубки переформування. Незважаючи на їх загальну природоохоронну спрямованість, такі заходи тимчасово змінюють умови існування тварин, зменшуючи укритий потенціал підліску, порушуючи кормову базу на окремих ділянках і підвищуючи рівень турбування.

Особливої уваги потребує врахування коефіцієнта турбування під час проведення лісогосподарських робіт. Відповідно до статті 79 Лісового кодексу України, у періоди розмноження тварин, вирощування потомства та сезонних міграцій повинні встановлюватися обмеження на проведення господарських заходів. Недотримання цих вимог може призводити до порушення репродуктивних процесів, зниження виживаності молодняка та тимчасового залишення тваринами придатних для існування біотопів.

Загалом антропогенний вплив є ключовим чинником, що визначає сучасний стан мисливської фауни Брюховицького лісництва. Його комплексний характер зумовлює необхідність постійного екологічного моніторингу, поєднання лісогосподарських і природоохоронних заходів та впровадження обмежень рекреаційного навантаження. Лише за умови узгодження господарської діяльності з екологічними потребами мисливських тварин

можливе збереження стабільності популяцій і підтримання екологічної рівноваги в межах приміських лісів Львівської агломерації.

5.2. Охоронний статус видів мисливських тварин

Основні види мисливських тварин, що трапляються на території Брюховицького лісництва, мають різний природоохоронний статус згідно з чинним законодавством України та міжнародними документами. Хоча більшість з них не належать до рідкісних, вони є важливими компонентами лісових біоценозів і потребують раціонального використання та охорони.

Мисливські види, що трапляються на території Брюховицького лісництва, належать до категорії звичайних та стабільних для Передкарпаття. Хоча жоден із них не внесений до Червоної книги України, ці види є екологічно важливими компонентами лісових біоценозів і підлягають охороні відповідно до Закону України «Про тваринний світ» (2001 р.) та Закону України «Про мисливське господарство та полювання» (2000 р.). Деякі з них також регулюються міжнародними угодами щодо охорони дикої фауни та середовищ існування.

Згідно з Національним переліком видів тварин, що підлягають особливій охороні, а також відповідно до вимог Бернської конвенції (1979 р.) та Боннської конвенції (1979 р.), мисливські види потребують раціонального використання, збереження кормових угідь і підтримання сприятливих екологічних умов.

Бернська конвенція — багатостороння угода Ради Європи 1979 року, що набула чинності 1 червня 1982 року [105]. Її метою є охорона дикої флори та фауни та їх природних місцеперебувань у Європі [106]. У рамках конвенції захищені види поділені на чотири додатки: Додаток I (суворо охоронювані види флори), II (суворо охоронювані види фауни), III (інші охоронювані види фауни) та IV (заборонені методи відлову і вбивства видів) [107]. Конвенція також передбачає створення мережі охоронюваних територій (зокрема Natura 2000 у ЄС і Смарагдова мережа поза межами ЄС), а держави-учасниці зобов'язані співпрацювати у збереженні біологічного різноманіття. Україна ратифікувала Бернську конвенцію і виконує її вимоги в частині збереження природних

середовищ існування та моніторингу стану видів.

Боннська конвенція (Convention on Migratory Species, CMS) — міжнародна угода 1979 року, спрямована на збереження мігруючих видів тварин по всьому ареалу їх поширення [106]. Конвенція була підписана у листопаді 1979 року в місті Бонн (ФРН) під егідою Програми ООН з навколишнього середовища і набула чинності в 1983 році [106]. Вона є єдиним глобальним конвенційним документом, що визначає правила охорони та управління мігруючими видами (як сухопутними, так і морськими) і їх міграційними коридорами. Держави-учасниці беруть на себе зобов'язання розробляти додаткові угоди (меморандуми) щодо конкретних груп мігруючих тварин і забезпечувати їх охорону на всіх міграційних шляхах.

Конвенція CITES була підписана 1973 року і набула чинності 1 липня 1975 року. Це міжнародна угода, що регулює торгівлю дикими тваринами і рослинами таким чином, щоб не загрожувати їх виживанню. Мета CITES — захистити види від зникнення шляхом встановлення правил міжнародної торгівлі їх екземплярами і продукцією із них. Усі види, включені до CITES, розподілені по трьох додатках залежно від рівня загрози: Appendix I (види під загрозою зникнення, торгівля суворо заборонена), Appendix II (види, що можуть опинитися під загрозою, торгівля дозволена за спеціальними дозволами) та Appendix III (види, охоронювані на прохання окремої країни). Для України CITES має важливе значення при контролі експорту та імпорту рідкісних тварин і рослин, а перелік видів регламентується відповідними наказами Мінприроди та рекомендаціями Міжнародного секретаріату CITES.

Червона книга України — офіційний державний документ, що містить перелік рідкісних, вразливих і зникаючих видів тваринного та рослинного світу на території України, а також узагальнені відомості про стан їх популяцій і заходи щодо охорони. Вона є головним національним інструментом збереження біорізноманіття, що приймається Законом України «Про Червону книгу України» і періодично оновлюється (остання редакція — 2021 року). Види, занесені до Червоної книги України, отримують особливий охоронний статус: їх

знищення, пошкодження або вилов заборонені по всій території країни [ОБ]. Червона книга також слугує сигналом тривоги про необхідність збереження природних оселищ і орієнтує розробку заходів охорони для кожного виду.

МСОП (Міжнародний союз охорони природи, англ. IUCN) — глобальна організація, створена 1948 року, яка об'єднує урядові та недержавні організації з понад 160 країн для сприяння збереженню природних ресурсів і біорізноманіття. Головним завданням МСОП є розробка стандартів і рекомендацій для охорони природи, а також проведення наукових оцінок стану видів. З 1963 року МСОП видає «Червоний список МСОП» (IUCN Red List) — найбільший у світі збірник відомостей про охоронний статус рослин і тварин. У цьому списку кожен вид класифікований за категоріями ризику (від «CR» — зникаючі, до «LC» — найменший ризик). Наприклад, статус LC (Least Concern) означає, що даний вид наразі не перебуває під загрозою зникнення. Критерії та дані Червоного списку МСОП широко використовуються для оцінки охоронного статусу видів та у підготовці національних Червоних книг.

Наведені міжнародні та національні природоохоронні документи визначають засади охорони дикої фауни та її раціонального використання, а також формують правові критерії, на основі яких здійснюється оцінка стану видів, що трапляються на території Брюховицького лісництва. Їх застосування забезпечує можливість не лише відстежувати динаміку популяцій мисливських тварин, але й встановлювати режим охорони для кожного виду відповідно до його природоохоронного статусу. Таким чином, оцінюючи мисливську фауну лісництва, важливо враховувати положення Червоної книги України, категорії ризику МСОП, а також вимоги Бернської та Боннської конвенцій щодо охорони середовищ існування, обмеження використання та регулювання чисельності. Саме на основі цих нормативних документів формується сучасне бачення щодо збереження ключових мисливських видів, їхнього природоохоронного статусу і потреби у впровадженні відповідних заходів охорони на локальному рівні. Нижче подано характеристику основних видів мисливської фауни

Брюховицького лісництва з урахуванням їх статусу відповідно до національних та міжнародних класифікацій.

Козуля європейська (*Capreolus capreolus*), як уже зазначалося, є домінуючим копитним Брюховицького лісництва та належить до видів, включених у Додаток III Бернської конвенції. Сталість популяції забезпечується поєднанням кормових ресурсів, наявністю укриттів та відсутністю надмірного антропогенного тиску в тих частинах лісництва, які віддалені від урбанізованих зон. Козуля європейська (*Capreolus capreolus*) є одним із найпоширеніших копитних регіону та входить до переліку мисливських видів України. Чисельність на території лісництва перебуває у стабільному стані, що підтверджено польовими обстеженнями 2024–2025 рр. Охорона виду передбачає збереження кормових і укриттєвих біотопів, а також мінімізацію турбування у період розмноження. Відповідно до Бернської конвенції вид належить до Додатку III – видів, що підлягають охороні.

Заєць сірий (*Lepus europaeus*) є звичайним видом для лісостепової зони України. Чисельність залежить від якості кормової бази, рівня хижацтва та умов зимівлі. На території лісництва трапляється регулярно, проте нерівномірно. Включений до Додатку III Бернської конвенції як вид, що підлягає охороні та регулюванню використання.

Білка звичайна (*Sciurus vulgaris*) є поширеним видом у букових і дубових лісах. Охоронного статусу не має, але належить до важливих компонентів лісових екосистем. Вид чутливий до вирубування дуплистих дерев, тому охорона його оселищ пов'язана із збереженням старових насаджень та залишенням певної кількості сухостою. У МСОП віднесена до категорії “Least Concern” (найменший ризик).

Куниця лісова (*Martes martes*) є характерним представником дрібних хижих ссавців лісових екосистем і одним із ключових індикаторів якості середовища в старовікових лісах. Популяція виду в межах Брюховицького лісництва оцінюється як стабільна, що підтверджують регулярні реєстрації під час маршрутних обстежень. Для збереження виду визначальними є наявність

добре розвинених деревостанів із дуплистими стовбурами, наявність сухостою та різноманітність кормової бази — зокрема чисельність дрібних гризунів, що становлять основу харчування куниці. Відповідно до Бернської конвенції вид включений до Додатку III, що потребує дотримання охоронних вимог, спрямованих на запобігання знищенню місць укриття та зменшенню антропогенного пресингу.

Лисиця звичайна (*Vulpes vulpes*) є одним із найбільш адаптивних і пластичних хижаків у лісових і агроландшафтах. Вид активно заселяє території, що межують із населеними пунктами, тому є звичайним і для Брюховицького лісництва. Хоча чисельність популяції тут невисока, її динаміка залишається відносно стабільною, що пояснюється достатньою кормовою базою — насамперед наявністю гризунів, птахів і доступністю антропогенних джерел їжі. Лисиця не має спеціального охоронного статусу в Червоній книзі України, однак відіграє важливу роль у природному контролі чисельності дрібних ссавців. У Класифікації МСОП вид віднесено до категорії “Least Concern”. Особливу увагу під час управління популяцією потрібно приділяти епізоотичній ситуації, оскільки лисиця є переносником сказу, тому контроль чисельності часто має санітарно-профілактичний характер.

Дика свиня (*Sus scrofa*) на території Брюховицького лісництва трапляється обмежено й нерівномірно. Це пояснюється як близькістю до міської інфраструктури, так і впливом епізоотичних захворювань, зокрема африканської чуми свиней, що призвели до природного зниження чисельності виду в попередні роки. Незважаючи на це, свиня залишається важливим мисливським видом, здатним до швидкого відновлення чисельності за сприятливих умов. Вид включено до Додатку III Бернської конвенції, що передбачає охорону середовищ існування та контроль використання. У системі МСОП свиня класифікована як “Least Concern”, проте локальні популяції можуть зазнавати значних коливань залежно від рекреаційного навантаження, рівня турбування та санітарного стану лісів.

Таблиця 5.1

**Порушення заповідного режиму на території Брюховицького лісництва
Львівського надлісництва (2024 р.)**

Вид порушення	Кількість випадків	м ³	Сума збитків, тис.грн.
1. Самовільна рубка дерев	3	3,00	117,7
в т.ч. виявлено лісопорушників	3	3,00	117,7
2. Самовільно зрубані новорічні ялинки	–	–	–
3. Браконьєрство, порушення правил полювання	5	–	–
4. Самовільне сінокосіння	–	–	–
5. Пошкодження дерев до ступення неприпинення росту	–	–	–
6. Знищення від межувальних знаків	–	–	–
7. Знищення лісових культур, підросту	–	–	–
8. Засмічення території	2	–	–
Всього по Брюховицькому лісництві	3	3,00	117,7

Охоронні статуси мисливських тварин в угіддях Брюховицького лісництва подано у табл. 5.2.

Таблиця 5.2

**Охоронні статуси мисливських звірів в угіддях Брюховицького лісництва
Львівського надлісництва**

Види	ЧКУ	Bern	Bonn	МСОП
Кріт (<i>Talpa europaea</i> L.)	–	–	–	LC
Заєць сірий (<i>Lepus europaeus</i> Pall.)	–	–	–	LC
Лисиця (<i>Vulpes vulpes</i> L.)	–	–	–	LC
Куна лісова (<i>Martes martes</i> L.)	–	III	–	LC
Куна кам'яна (<i>Martes foina</i> Erx.)	–	III	–	LC
Горностай (<i>Mustela erminea</i> L.)	+	III	–	LC
Ласка (<i>Mustela nivalis</i> L.)	–	III	–	LC
Тхір чорний (<i>Mustela putorius</i> L.)	+	III	–	LC
Борсук (<i>Meles meles</i> L.)	–	III	–	LC
Свиня дика (<i>Sus scrofa</i> L.)	–	III	–	LC
Козуля європейська (<i>Capreolus capreolus</i> L.)	–	III	–	LC

ЧКУ – Червона книга України; Bern – Бернська конвенція про охорону дикої флори та фауни до якого потрапляє вид; Bonn – Бонська конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин; МСОП – Міжнародний союз охорони природи.

Підсумовуючи, слід зазначити, що всі види мисливської фауни Брюховицького лісництва підлягають загальній охороні відповідно до Закону України «Про тваринний світ». Забороняється знищення їхніх оселищ, порушення умов існування, а також проведення робіт, що можуть негативно впливати на чисельність або розмноження популяцій. Рациональне використання, охорона середовищ існування та контролювання рекреаційного навантаження є ключовими умовами збереження фауни території.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі проведено комплексне дослідження мисливської фауни Брюховицького лісництва Львівського надлісництва філії «Карпатський лісовий офіс» ДП «Ліси України» з метою встановлення сучасного стану популяцій основних видів мисливських тварин, аналізу впливу природних і антропогенних чинників, а також обґрунтування практичних заходів щодо покращення умов їх існування та охорони.

У процесі виконання роботи здійснено аналіз наукових, навчально-методичних і нормативно-правових джерел з питань екології, мисливствознавства та охорони тваринного світу, що дало змогу сформулювати теоретичні засади дослідження. Узагальнено сучасні уявлення про роль мисливської фауни у структурі лісових біоценозів, її значення для підтримання екологічної рівноваги та функціональної стійкості лісових екосистем, особливо в умовах приміських територій із підвищеним антропогенним навантаженням.

Для досягнення поставленої мети було розроблено програму та застосовано комплексну методику польових і камеральних досліджень, яка включала маршрутні обстеження, візуальні спостереження, аналіз слідів життєдіяльності тварин, елементи анкетно-опитувального методу та лісотаксаційні вимірювання. Застосована методика відповідає сучасним вимогам мисливствознавчої науки та забезпечила отримання достовірних даних щодо видового складу, чисельності й просторового розподілу мисливських тварин у межах лісництва.

Надано характеристику господарської діяльності Брюховицького лісництва та проаналізовано систему рубок формування й оздоровлення лісів. Установлено, що переважання вибіркових рубок сприяє збереженню природної структури насаджень, підтриманню укриття та кормової бази, а також зменшенню рівня турбування мисливських тварин у порівнянні з більш інтенсивними формами лісокористування.

У результаті польових досліджень встановлено видовий склад мисливської фауни лісництва, який представлений основними характерними для регіону

видами, зокрема козулею європейською, лисицею звичайною, зайцем сірим, білкою звичайною, куницею лісовою та дикою свинею. Підтверджено наявність достатньої кормової бази, різноманітних укриттів умов і мозаїчності біотопів, що забезпечує загальну стабільність популяцій досліджених видів.

Виявлено особливості просторового розподілу мисливських тварин, зумовлені як природними умовами, так і антропогенним впливом. Зокрема, козуля європейська тяжіє до узлісь і ділянок із розвиненим трав'яним покривом, куниця лісова та білка звичайна пов'язані з наявністю дуплистих дерев і сухостою, тоді як дика свиня відвідує територію лісництва епізодично, що пояснюється приміським характером території та підвищеним рівнем турбування.

Оцінка антропогенного впливу показала, що одним із визначальних чинників сучасного стану мисливської фауни є інтенсивне рекреаційне навантаження, фрагментація середовищ існування транспортною інфраструктурою, урбанізаційний тиск та порушення тиші. Зазначені фактори впливають на поведінку тварин, зумовлюють зміщення їх активності та нерівномірний просторовий розподіл у межах лісництва, що особливо характерно для копитних і дрібних хижаків.

Проаналізовано охоронний статус мисливських видів відповідно до чинного законодавства України та міжнародних природоохоронних документів, зокрема Бернської та Боннської конвенцій, Червоного списку МСОП. Встановлено, що всі досліджені види потребують збереження природних біотопів, регульованого використання та впровадження заходів щодо мінімізації негативного впливу господарської та рекреаційної діяльності.

На основі отриманих результатів обґрунтовано комплекс рекомендацій, спрямованих на покращення умов існування мисливських тварин у межах Брюховицького лісництва, які передбачають зменшення рекреаційного навантаження у ключових біотопах, збереження дуплистих дерев і сухостою як природних укриттів, створення кормових ділянок на узліссях, облаштування годівниць і солонців у зимовий період, урахування коефіцієнта турбування під

час проведення лісгосподарських робіт та удосконалення системи моніторингу чисельності й стану популяцій.

Таким чином, Брюховицьке лісництво характеризується загалом сприятливими умовами для проживання та відтворення мисливської фауни. Водночас приміське розташування території зумовлює підвищений антропогенний тиск, що вимагає системного впровадження природоохоронних, біотехнічних і організаційних заходів. Проведене дослідження підтверджує важливість науково обґрунтованого підходу до ведення мисливського господарства та збереження біологічного різноманіття лісових екосистем регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрієнко Т. Мисливська фауна Карпатського регіону: екологія та охорона. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2018.
2. Башта А.-Т. Дослідження ссавців у гірських екосистемах Карпат. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2000.
3. Бернська конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Берн, 19.09.1979 р.). – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032.
4. Боголюбов В. Екологічні основи охорони тваринного світу. – Київ: Наукова думка, 2019.
5. Боннська конвенція про охорону мігруючих видів диких тварин (23.06.1979 р.). – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_136.
6. Гаврилюк М. І. Мисливствознавство: методи досліджень та охорона тваринного світу. – Київ, 2009.
7. Гнатюк Р. Екологічний стан лісових насаджень Львівщини // Науковий вісник НЛТУ України. – 2021. – Т. 31, № 4. – С. 45–53.
8. Гнатюк Р. Екологічні аспекти ведення лісового господарства у передмістях Львова // Науковий вісник НЛТУ України. – 2021.
9. Загороднюк І. В. Столітня історія мисливствознавства в Україні // Теріологія України. – 2023. – № 1. – С. 48–55.
10. Загороднюк О. І. Охорона ссавців України: аналітичний огляд. – Київ : НАН України, 2012. – 164 с.
11. Загороднюк І. В. Столітня історія мисливствознавства в Україні // Теріологія України. – 2023. – № 1. – С. 48–55.
12. Закон України «Про мисливське господарство та полювання» від 22.02.2000 № 1478-III. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>.

13. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992 № 2456-ХІІ. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>.
14. Закон України «Про тваринний світ» від 13.12.2001 № 2894-ІІІ. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>.
15. Делеган І. В., Бондаренко В. Д. Фауна міських екосистем // Проблеми урбоекології : тематичний збірник наукових праць. – Київ : НМК ВО, 1992. – С. 107–121.
16. Кістяківський О. Б. Фауна України. Т. 4: Птахи. – Київ: АН УРСР, 1957.
17. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (СІТЕС) (03.03.1973 р.). – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_129.
18. Ковтунов П. М. Організація мисливського господарства. – Львів: ЛДГІ, 1966.
19. Ковтунов В. П. Використання лісових багатств. – Ужгород: Карпати, 1966.
20. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 № 3852-ХІІ. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
21. Мороз І. Лісові екосистеми та їх динаміка. – Львів: НЛТУ України, 2019.
22. Мороз І. Лісові екосистеми та їх фауна. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2020.
23. Мороз І. Методи польових досліджень тваринного світу. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2020.
24. МСОП (IUCN). IUCN Red List Categories and Criteria. Version 3.1. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.iucnredlist.org/resources/categories-and-criteria>.

25. Подоплічко І. Г. (ред.) Фауна України. Т. 1: Ссавці. – Київ: Наукова думка, 1968.
26. Проблеми урбоекології: тематичний збірник наукових праць. – Київ: НМК ВО, 1992. – С. 107–121.
27. Сегеда С. І. Охоронні заходи у мисливському господарстві України // Науковий вісник НЛТУ України. – 2018. – Вип. 28.4. – С. 96–101.
28. Сенік М. Рекреаційний вплив на фауну зелених зон Львова // Вісник екології. – 2015. – № 12. – С. 89–95.
29. Стецула Н. О. Досвід застосування пастко-ліній у дослідженні мишоподібних гризунів // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.3. – С. 37–40.
30. Стецула Н. О. Особливості маршрутних обліків мисливських тварин у лісових екосистемах // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.6. – С. 112–116.
31. Туревич Н. В. Лісова таксація: методичні засади і природоохоронні аспекти. – Львів: НЛТУ України, 2018.
32. Федонюк Ю. Методичні підходи до обліку мисливських тварин у лісових екосистемах. – Луцьк: Вежа, 2005.
33. Хоєцький П. Польові методи вивчення дрібних ссавців. – Львів: Сполом, 2006.